

ւոյն վերայօք ալ խորհիլ և այս ա. ռարկայս հարեւանցի ձեռք չառաւ քննելու, որսւ վերայ գրուածք մի թողուց այն աստիճանի կարեւոր ու հատրնտիր գործ մի, զոր մինչեւ հի մօց հարիւր տարիէն աւելի կայ, մէկը չէ կրցած գերազանցել: Այս աշխատութենէն և ոտքը յուսնի վերայ տեսական զննութիւն մի հրատարաւ կեց, և որքան որ ըրած հաշիւները՝ իւր ուղղել ուղած ձգողական զօրութեան օրինաց հակասական են, սաւ կայն Պի ֆֆօրի գէմ երկար վիճաբանութիւն մի բացաւ, որուն մէջ՝ թէ և թերութիւն ունի, սակայն առաւելութիւն և յաղթութիւն ալ ձեռք բերաւ: Իւր այս տեսական զննութեանցը վերայ ժամանակէ ետքը կրկին գրուածք մի հանելով՝ իւր խաբուած ըլլալը յայտնեց, և ասով օրինակ տուաւ համեատ խանարհութեան որ գերադայն հանձարներու վերայ միայն կը տեսնուի:

Նոյն միջոցներն էր Անգղիա 500 հազար ֆրանք խոստացաւ նուիրել այն մարգուն որ կարենայ ծովուն երեսը մէկ տեղւոյ մի կէս վայրկեան մօտ եղած միջոցին երկայնութիւնն ու լայնութիւնը գտնելու գործնական միջոցը յայտնել: Վլէրոյ աստեղաբաշխական տախտակներ ներկայացուց, լուսնին տակ ծածկուած աստղերն և առ հասարակ երկնային օգեբեւոյթները նշանակելով պատուական ժամացուցի պէս: Իայց այս տախտակները բաւական ճշգրութիւն հաշուի առնուած չէին, և իւր ցուցըցած միջոցները նաւավարներու գործածութեանը աղէկ չգալով, չը կրցաւ խոստացուած վարձքը ընդունելու: Վերջապէս Ալեքսի Վլէրոյ Հալլէյի գիտաւորին վերայ աշխատասիրութիւն մի յօրինեց, գիտա-

ւորին շրջանը որոշեց, 1758 ապրիլ 1 ին պիտի երեւնայ ըսաւ՝ հաշիւներուն մէջ ըրած զանցառութեամբը ամսօրեայ լայնութիւն տալով, վասն որոյ մէկ ամիս առաջ, այսինքն մարտի 13 ին երեւցաւ Հալլէյի գիտաւորը: Վլէրոյ այս իւր պատուոյն մէջ ուրիշ ախոյանի մի հանգիպելով՝ չաբաչար վերաւորեցաւ եղած անիրաւութեան վերայ: Սեռաւ 1765 ին, Իւր հայրը դեռ ողջ էր զուրկ բոլոր մանչ զաւակներէն, որուն մէկ աղջիկը միայն մնացեր էր, և Լուի Ժե. տարեկան թոշակ մի կապեց անոր:

ԼՕԳԵՅԻՆ

Ըրժանապատիւ Օլոքարիա վարդապետը, որ երկու տարիէն ի վեր Լաթաքիա կը գտնուէր տեսչութեան պաշտօնիւ ի կողմանէ Ս. Լ. թուոյս խրկուելով, մեծի պահոց մէջ եկաւ ի նք քաղաքս, որոյ հետ ընկերացած էր նաեւ ի պատճառս ուխտի՝ Լաթաքիոյ երեւելիներէն մեծապատիւ Լատուածատուր աղան Յակօբեան իւր ընտանեօրը հանդերձ: Յիշեալ արժանապատիւ վարդապետը Լաթաքիոյ հայաբնակ գիւղերը այցելութեան պալտած ժամանակ, տեսնելով որ գիւղացւոյ մէջ քանի մի տուն բողբոջականութեան դարձած են, յորդորելով զանոնք ազգու խօսքերով յաջողեր է մի քանին կրկին ի ծոց սուրբ եկեղեցւոյն Հոյսատանեայց դարձնելու, և անոնց զաւակունքը մկրտելու, որոնք երեք չորս տարիէն ի վեր անկնունք կը մնային: Յոյս ունիմք որ յիշեալ բարեջան սուրբ Հայրը կրկին ետ դառնալուն և կամ իւրեան յաջորդը՝ ո՛րք և է, պիտի աշխատի մնացեալ մէկ քանի

անձինքն ալ սիրով ընդունելու ի ծոց ազգային ուղղափառ եկեղեցւոյս ուսկէ հեռացեալ են դժբաղդութեամբ: Ըրժանապատիւ Օգոստինիան վարդապետը յիշեալ գիւղերուն ազգայնոց ցաւալի վիճակին վերայ կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդած է մեզ, զորոնք յաջորդ մէկ թուով ամսագրոյս մէջ պիտի հրատարակեմք:

— Յայտնի է որ սուրբ քաղաքիս քրիստոնէից գերեզմանատուներ առանց պարսպի ըլլալով՝ գերեզմանաքարերը ապահովութեան մէջ չեն: Լնցեալները Լաստիոյ հիւսիստոսի կնոջ պորփիւրեայ պատուական կոթողը չարագործ մարդոց ձեռք խորտակուելով, անմիջապէս Բ. Գրան բողոքուէր, և հեռագրով հրաման եկած էր լատինաց վանքին, որ պարբայեն գերեզմանատուներ եթէ վէճի տեղ մի չունի ուրիշի հետ: Սոյն հրամանիս վերայ լատինք սկսան իսկոյն պատել իրենց գերեզմանատուներ բռնորովին հակառակ ճամբայ մի բռնելով տէրութեան հրամանին: Յիշեալ գերեզմաննոցը Հայոց Քնարանին մէջն ըլլալով, միայն հիւսիսային կողմը ճամբու վերայ է. և փոխանակ ըստ օրինի իրաւանց՝ այն կողմէն դուռ բանալու, հարաւային և արեւմտեան կողմէն դուռ թողուցին որ Հայոց Քնարանին մէջ կը բացուի: Սրբազան Պատրիարքը ասոր դէմ բողոքեց տեղւոյս կառավարչին, որ դատաւորին և ժողովոյ անդամոց հետ գալով և տեսնելով որ օրինաց դէմ է երկու դռներն ալ, հրամայեց որմնադրաց որ դադրեցնեն շինութիւնը, որ Հայոց իրաւանցը կը դաչի, և հիւսիսային կողմէն հասարակ ճանապարհին վերայ բանան դուռ մի: Լաստամենայնիւ ոչ ոք մոտիկ ընելով Փաշային հրամանին, որ Օսմանեան հը-

զօր տէրութեան պատկերը կը համարի, շարունակեցին իրենց գործը, մինչեւ լրացաւ երկու դռները հանդերձ փեղկերովն ու բանալիքով: Եթէ Հայոց իրաւունքը տեղը գալու չըլլայ, հարկ պիտի ըլլայ Քնարանին կէսը զոհուիլ լատինաց բռնութեանը: Փաշան թէպէտեւ մինչեւ ցայսօր չուղէր ճանչնալ այս երկու ընդդէմ տէրութեան հրամանին բացուած դռները, և Սրբազան Պատրիարքն ալ իւր բողոքները օր աւուր կը կրկնէ, բայց Փաշային լոկ բանիւ ըրած հրամանը գործադրութիւն չգտնելով չեմք գիտեր թէ ուժոյ թէ կամաց պակսութենէ է: Եստի միայն ի տեղեկութիւն օրհնեալ ազգին կը ծանուցանեմք յայտնի տեսնելով բռնութիւն մի որ հակառակ բարձրագոյն կամաց Տէրութեան կը կատարուի ի վնաս սեփականութեան իրաւանց ազգիս: Լատինաց յիշեալ գերեզմանատուներ Հայոց ձեռքէ խլուած է 1777 ին, ի ժամանակս Պաժմակոսի կուսակալ Հատըմ օղլու Սէհմէտ փաշայի:

— Սեծի պահոց միջոցին լառանգաւորաց Վպրոցին համար հինգ աշակերտացու պատանիք եւս հասան ի Ս. Լ. Թուս. մին Սերֆայէն՝ Գէորգ անուն, երկրորդը Օմիւռնիոյ վիճակի Նաղիլի գիւղաքաղաքէն՝ Օհան անուն, երրորդը Պրուսայէն՝ Գլորիգորիս Յովհաննէսեան, չորրորդը Լադաքիայէն՝ Սիմօն մահտեսի Լատուածատուրեան որ իւր հօրը հետ եկած է, և հինգերորդը Տիգրանակերտէն՝ Տ. Ստեփանեան Կարապետ անուն: Ըսոնց մէջ երեքը համեմատ գտնուելով պայմանաց և բժշկին վկայութեամբն ալ մարմնոյ առողջութեան մասին անարատ ըլլալով, ընդունուեցան յաշակերտութիւն: Իսկ

միւս երկուքին մէկը՝ պրուսացին ինքնին հրաժարելով եւ պայմանաց տրամադրութեանն ալ ներհակ ըլլալով՝ ետ ճամբուեցաւ : Նմանապէս Նազիլիցին հակառակ պայմանաց հայերէն խօսիլ գրել ու հասարակ ընթերցում չգիտնալուն, հասակաւ ալ քսանը անցած ըլլալուն, մանաւանդ թէ աջ աչքին մէջ բիծ մի ունենալուն ետ խրկուեցաւ : Նշաւ սիկ ասոր համար բժշկին տուած վճարագրին օրինակը :

ԹԻԻ 9.

Ամենաստիւ Սրբազան Հայր.

Սրբոյ Աթոռոյս յառանգաւորաց Իպրոցը աշակերտելու համար Օմիւռնիոյ վարչութեան կողմէն ընտրուած և ղրկուած Նազիլիցի Օհան անուն երիտասարդը, Չեր բարձր Սրբազնութեան և Ս. Աթոռոյս կանոնին համեմատ ըստ բժշկականութեան քննեցի, որուն կազմուածքը առողջ և ժառանգական ախտ մը չունենալուն համար կը վիայեմ. բայց աջ աչքին վրայի ունեցած բիծը (taies de la cornée), որ մէկ ու կէս տարիէն ի վեր ունի եղեր ըստ իւր վճարութեան, ներկայիւս պարտ անձին կը համարիմ ծանուցանել Չեր Սրբազնութեան որ ըստ հրահանգին՝ այս աշակերտացուն չկրնար ընդունուիլ ի վարժարանն :

1866, Մարտ 15.

Գ. ԱԻԵՏԻՍ

Ի սրբ. երանալէս :

Ս. ՏԵՊԵՏԵԱՆՑ

ՍԵՄԵՆԵՆԿԵՐԵԿԱՆԻ

Սուրբ Օգոստին տօնախմբութեան օրերը մօտենալուն եւրոպացի այցելուաց թիւը աւելցաւ : Որոնց մէջ

կան ամեն ազգէ նշանաւոր և հարուստ մարդիկ թէ բողոքականք եւ թէ հռոմէականք : Յակոբէ յիշատակողներն են Անթոն իշխան Հօլենդոլէնի, պաշտօնեայ առաջին զօրաբաժնի արքունի թիկնապահաց Բրուսիոյ տէրութեան, և նորին ուղեկից Պարոն տը Լէո Նոյնպէս պաշտօնեայ առաջին զօրաբաժնի արքունի թիկնապահաց : Ասոնք ընկերութեամբ իրենց թարգմանին և Յոսպէի մէջ Բրուսիոյ տէրութեան գործակատար Սրապիոն Յ. Սուրատեան հայկազուն լեզուագէտ պատանւոյն՝ եկան ի Ս. Աթոռոյս յայցելութիւն Սրբազան պատրիարքին, որոնք արժանաւոր կերպիւ ընդունուեցան :

Սարտի 13 ին հասաւ ի Ս. քաղաքս Սուէզի պարանոցի շինութեան աշին տիրէթօր Պ. Լէսէփս համբաւաւոր գաղղիացին. որ պաշտօնական կերպիւ ընդունուեցաւ կառավարութեան կողմէն : Նոյն օրը հասաւ դարձեալ Աթէնքի տէրութեան նոր հիւպատոսը :

15 ին եկաւ մեծահարուստ և մեծանուն սեղանաւորը Սոնթէֆօրէ, որոյ գիմաց անկանոն զօրաց մէկ մաս մի խրկուած էր ի սպառիւ. և հրէից բաղմնութիւնը մանաւանդ աղքատաց խումբը գրեթէ ովաննայիւք ընկալան զինքը. որ թէպէտ եւ քաղքէն դուրս վրանի տակ բնակեցաւ, այսու ամենայնիւ հասնելէն յետոյ անմիջապէս նոյն ձիաւոր զօրաց և ժողովրդոց բաղմնութեամբ ի սինակոկան գընաց : Սեծահամբաւ Սոնթիտի ազգական սոյն ծերունի ուխտաւորը, որոյ մարդասիրական և աղքատասիրական մեծագործ յիշատակները շատ են Ս. քաղքիս մէջ, կ'ըսուի թէ հոս պիտի մնայ իւր ծերութեան հասակին միացեալ մասը անցընելու :